

Valentin Branko városelnök szerepében a biztosabb szereptolmácsolók közé tartozott.

A *Szikkadó földeken*, sajnos, nem nagy nyeresége a még nagyon fiatal, éppen tizedik évében levő jugoszláviai magyar tévéfilmgyártásnak.

BORDÁS Győző

K É P Z Ó M Ű V É S Z E T

BARÁTH FERENC PLAKÁTMŰVÉSZETE

„Baráth Ferenc született konstruktivista: tíz éve ismerem, de kócosan még sohasem látram. Hajában a választék mindig nyílegyenes, mint a léglökéses gépek csúnya az égen. Zsebében mindig ott hordja a függő-ónt, hogy mindig pontosan tudja, mikor van vízszintes és mikor függőleges helyzetben. Nadrágján a vasalást libellával szokta ellenőrizni. Arca is szabályos síkokból áll, két téglalap, egy négyzet meg egy-két kisebb háromszög...”

DOMONKOS István

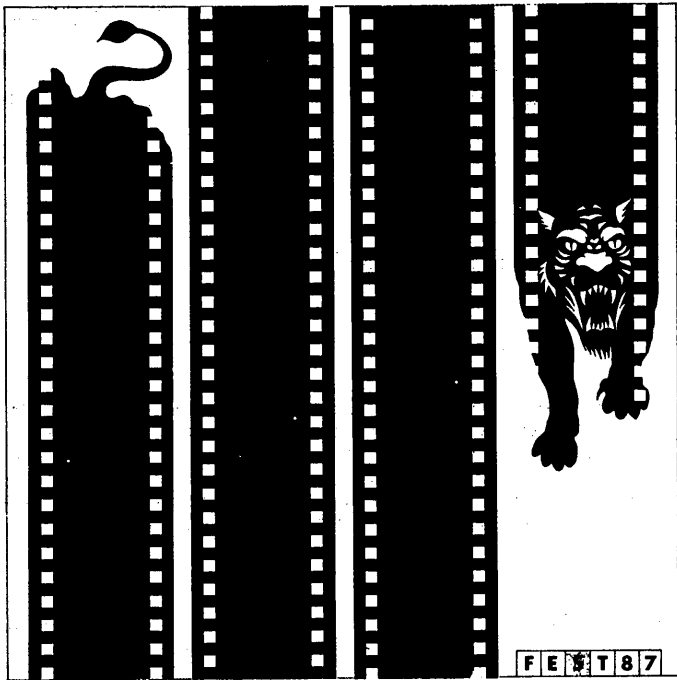
Kassák írja, hogy a jó plakát mint tiszta művészi produktum is fenntartás nélkül élvezhető és értelmezhető, illetve értékelhető, akár csak egy tájkép vagy portré.

Baráth plakátjai jók. Tőle tanultuk meg, mi a jó plakát. Olykor úgy tűnik, minden erőfeszítése éppen erre irányul: nem vétetni a jó plakát kritériumai ellen, egyszerű, tiszta szerkezetű, szolid munkát készíteni. És hogy aztán minden második plakátja eseményé válik, a műfaj maximumát érinti, az számára mintha nem is lenne lényeges.

Baráth plakátjai paradox módon tényleg tájképként szemlélhetők, a tájkép nyugalmát, csöndjét sugallják. Szinte semmit sem használ a modern reklám kelléktárából, fogásaiból. Az effektust ellengesztással: csönddel, nagy, tiszta, komor felületekkel éri el. Az utcák és kulturális rendezvényeink káoszában, zsivajában tömönadatai, néma spektakulumaival a szó szoros értelmében mellbe vágják bennünket.

Baráth plakátjai valójában grafikaértékűek. Grafikák. A szlovén modern grafika hőskorával tartanak rokonságot. És Benes korai linómetszeteivel, szitanyomataival. Éppen csak fel kellene számozni, kézjeggyel ellátni őket. Szinte földbe gyökerezik a lábunk, ha a hirdetőoszlop műrostos papirosai között Baráth-plakátot pillantunk meg. Hogyan keveredett eredeti grafika ide, kérdezzük. És teljesen váratlanul a minőségéről tudunk meg valami lényegeset.

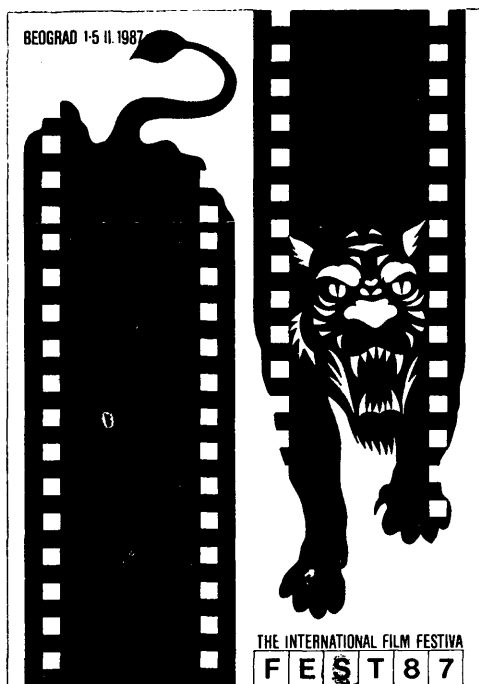
A Németh P. István és Harag György nevével fémjelzett Újvidéki Színház ideális kis laboratóriumnak bizonyult Baráth számára, bőven

Baráth Ferenc plakátterve

volt ideje, nyugalma kialakítani jellegzetes díszplakátmodelljét. Min- dig csodáltam, hogyan tud a színház bemutató előtti zűrzavarából ilyen egyszerű, világos és határozott grafikai tömondatokat leszűrni, hisz akkor még se a rendező, se a színész nem látja az egészet; se a ren- dező, se a színész nem bizonyos a sikerben, nem biztos abban, hogy össze- áll a darab. Megjelenik a próbákon elmaradhatatlan fotográfusával (Dormánnal). Újraöltöztetik, átsminkelik a színészeket, élőképeket ren- deznek látszólag teljesen függetlenül a darabtól, legtöbbször valamelyik klasszikus festmény alapján...

Egyik korai műve *A kör négyszögesítése*. Ez a cím egész plakátmű- vészi eljárására, módszerére érvényes. Ő valóban négyszögesíti a kört, körré varázsolja a négyszöget, csillaggá a szívet, szívvé a szürös csilla- got. Baráth úgy tudja négyszögesíteni e kellékeket, jeleket, hogy érez- zük, mindent tud, amit a geometrikus, absztrakt művészek tudnak, de azt is, amit a szív művészei. Emlékszem, a 79-es években együtt zsűriz- tem Richterrel az ismert építésszel és grafikussal; szinte szó nélkül ítélte az első díjat *A kör négyszögesítésének*, pedig hát ha valaki, ak- kor ő tényleg mindent tudott a négyszögesítés problémáiról, titkáról...

Baráth Ferenc plakátterve

Jól figyelte meg Baráth eljárásának lényegét egyik kritikusa: „Baráth plakátjainak egyik legnagyobb érdeme, hogy sikerült lefojtania a képi stilizációt és a metaforát... Baráth — úgy tűnik — megtalálta (...) a szerencsés aranyközeget...” (Szombathy) Amikor minden így kiegyensúlyozódik, letisztul, lakonikussá lesz, egyszer csak izzani kezd plakátjain — épp az aranyközeppen! — egy vörös csík. Akár valami húr. Akár valami lézersugár, ami mindent kettészel. Vízjegye-védjegye ez Baráth művészetének. De még valami más is. Csáth Géza novelláiban kezd izzani így, ilyen váratlanul egy hasonló vörös csík. Akár valami sikoly. Metafizikus, néma sikoly.

Gerold László írja: „Egy madár — csíz? — kapaszkodik egy láthatatlan valamibe, karmait görcsösen kiereszti, szárnya legyezőként szétnyitva. Egyensúlyoz? Egy helyben röpül? Lebeg? Menekül? Nem tudni, azt sem, hogy sikerül-e neki. A képről hiányzik a folytatás... De a plakát közepén vízszintesen végigfut egy (vérvörös?) vonal, amely kettészeli a kapaszkodó (lebegő? egy helyben egyensúlyozó?) madarat, s így folytatás, a következő sztripkocka nélkül is kiderül: nem sikerül.

Nem sikerülhet. Erről szól a nőgyűlölő Strindberg kegyetlen egyfelvornásosa, a *Júlia kisasszony* amelynek bemutatójára Baráth Ferenc „madaras” plakátja készült. A próbálkozásról, a kettészelt életről s a vékony csíkot metsző borotvaéletről, amely mindent tönkretett Júlia életében.” Semmiképpen sem kevesebb zsenialitással leképezett jelenet, telitalálat *A buszmegálló*, amelyen ugyanez a lézersugár hasít végig. Az ember, a lét láthatatlan és mégis valós korlátja, rátámaszkodhat, megragadhatja, akár egy égő huzalt, tüzes drótkötelet, de át nem lépheti. Csak átbukhat rajta, át a semmibe, a pokolba. A pokol (vagy a mennyország) izzó rése ez a csík Csáthnál is . . .

Három darabomhoz készített Baráth plakátot (*Végeladás, Bayer-aszpirin, Briliáns*), így volt alkalmam közelről megfigyelni ezt a zseniális leképezési eljárást. Ladik Kati kinyújtott nyelvére aszpirint helyezek, mondta Baráth. Vázlatot festett, Jancsónak, a rendezőnek tetszett. Dormán munkához látott. Lefényképezte Katit. Mondta, nyújtsa ki a nyelvét. Kati kinyújtotta. Rövid, mondta Dormán. A rajzon sokkal hosszabb. Végül muszáj volt kivágni Kati nyelvét. Kivágni az énekes nyelvéét — tövében! És egy másik, idegen hosszú nyelvet applikálni, dugni Kati szájába . . . Akkor döbbsentem csak rá, mennyi munkára, manipulációra van szükség ahhoz, hogy Baráth egyszerű, tiszta jelenetei, képei, jelei abszolúttá váljanak.

Utoljára a Tóték plakátjának készülését követtem. Muskátlis ablakot kell keresni, kis függönnyel — adta ki a parancsot Baráth. És akkor következett a zseniális fordulat: egy hosszú farkú vadállatot ültetett, applikált az ablakba, háttal, csak hosszú, csíkos farkát lógatva ki felénk. Elállt a lélegzetem a pontos, adekvát tömörítés, értelmezés látán. Annál is inkább, mivel ez a plakát nemcsak a Tóték értelmezése, hanem az egész színház metaforája is, azé a színházé, amelyről az ifjú Lukács beszélt: amelynek isten az egyetlen nézője . . .

Még egy korai plakátját szeretném kiemelni, a *Pozorišno dvorištét*. Baráth ezen a plakátján felszántja Újvidék központját, a városháza előtti, a Meštrović-szobor körüli teret, úgy, ahogyan azt a népdal mondja:

„Felszántom a császár udvarát . . .”

Befejezésül még csak egy megjegyzéssel szeretnék élni: amennyire örülök Baráth plakátművészete nagy sikerének, annyira meglepő is számomra az, hogy ezek a plakátok minden tolatkodó külsőség, irányzatokhoz, szektákhoz tartozás nélkül, csupán csak sötét csöndjünkkel, minőségükkel bekerülhettek a világ legjobb plakátjait bemutató párizsi, New York-i és tokiói válogatásokba.